



ΛΑΟΙ ΣΤΟΝ ΠΕΡΙΓΥΡΟ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ Οι Αραβικές επιδρομές στην Κύπρο (7^{ος} – 10^{ος} αιώνας μ.Χ.)

Η Κύπρος, λόγω της γεωγραφικής της θέσης, υπήρξε από πάντα μια ελκυστική περιοχή για πολλούς εχθρούς, όπως οι Άραβες κατά τον 7ο αιώνα μ.Χ., οι οποίοι επεδίωκαν την εγκατάσταση ναυτικών βάσεων στο νησί για έλεγχο στην Ανατολική Μεσόγειο.¹ Επίσης, η εξαιρετική ναυτική της θέση και οι πρώτες ύλες που εξήγαγε όπως χαλκός, λάδι, χαρούπια, ξυλεία και ρετσίνα την καθιστούσαν σπουδαίο εμπορικό σταθμό.² Επιπλέον, το γεγονός ότι η Κύπρος γειτόνευε με Αραβικές περιοχές, όπως η Συρία, η Παλαιστίνη, και η Αίγυπτος, την καθιστούσε ιδανικό μέρος για εξυπηρέτηση των εμπορικών τους συμφερόντων και των στρατιωτικών τους σκοπών, δηλαδή από την Κύπρο θα μπορούσαν να επιτίθενται εναντίον των Βυζαντινών. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Πέρσης γεωγράφος al-Istakhri:

«Μοιάζει [η Κύπρος] στο μέγεθος και στον πληθυσμό με το νησί της Κρήτης. Είναι πολύ εύφορη [...] Το πλάτος της θάλασσας από τα παράλια της Συρίας έως την Κύπρο, όταν ο καιρός είναι ευνοϊκός, είναι δύο μερών ταξίδι και από την Κύπρο στην άλλη άκρη του νησιού είναι σχεδόν η ίδια απόσταση. Στην Κύπρο μπορεί κανείς να βρει ρητίνη του στύρακος, η οποία εξάγεται από τη χώρα των Βυζαντινών στις Μουσουλμανικές χώρες. Και μπορεί επίσης κανείς να βρει μαστίχη».³*

Για τους πιο πάνω λόγους ο Άραβας Χαλίφης, δηλαδή ο ανώτατος στρατιωτικός και πολιτικός άρχοντας, Μωαβία (Mu'āwīya), πραγματοποίησε δύο στρατηγικές επιδρομές, το 649 και το 653/4, εναντίον της Κύπρου. Κατά τη διάρκεια της πρώτης επιδρομής, την αποστολή συνόδευε η Ουμ Χαράμ (Umm Harām),⁴ η οποία φαίνεται να κατείχε πολύ υψηλή κοινωνική θέση στην αυλή του Χαλίφη. Οι πηγές μάς αναφέρουν ότι έχασε την ζωή της στην Κύπρο πέφτοντας από ένα μουλάρι, και εις μνήμη της κτίστηκε από τους Άραβες ένα τζαμί, ως φόρο τιμής προς το πρόσωπό της, το Χαλά Σουλτάν Τεκκέ (Hāla Sultan Tekké).⁵

¹ Σχετικά με την ιστορία της Κύπρου γενικότερα βλ. George Hill, *A History of Cyprus* (Cambridge:1940) και για την Βυζαντινή Κύπρο Β. Νεράντζη-Βαρμάζη, *Σύνταγμα βυζαντινών πηγών κυπριακής ιστορίας 4^{ος} - 15^{ος} αιώνας* (Θεσσαλονίκη, 2001).

² Α. Α. Σακελλαρίου, *Τα Κυπριακά*, 3 τομ. (Αθήνα: 1890-1891), τομ.1, σελ. 226-263, Κ. Αλεξανδρής, “Η Κύπρος ως ναυτική βάση”, *Graeco-Arabica*, 6 (2012), σελ. 432-433.

³ al-Istakhri, *Kitab al masalik wa-I-Mamalik* (Κάιρο, 1961), σελ.51.

* ρητίνη του στύρακος= ρετσίνα, το οποίο παράγεται από την «στερατζιά», θάμνος ή μικρό δέντρο της Κύπρου.

⁴ Η Umm Harām συνόδευε τον σύζυγό της 'Ubādah b. as-Sāmit όπου και αν ταξίδευε σύμφωνα με τις αραβικές μαρτυρίες. Κυρίως μετά τον διορισμό του στον συριακό στρατό ως αντιναύαρχος κάτω από την ηγεσία του Abū 'Ubādah. Βλ. V. Christides, *The Image of Cyprus in the Arabic Sources* (Nicosia, 2006) σελ. 61-63.

⁵ Aikaterini Aristidou, *The Tekke of Hāla Sultan* (Nicosia, 1982), σελ.5.

Μετά τη δεύτερη αραβική επιδρομή του Μωαβία, οι αραβο-βυζαντινές διαμάχες συνεχίστηκαν στην Κύπρο μέχρι τη σύναψη συνθήκης ειρήνης που υπογράφηκε το 688/9 μεταξύ Βυζαντινών και Αράβων. Η συνθήκη αυτή έμεινε γνωστή ως καθεστώς συγκυριαρχίας, σύμφωνα με την οποία η Κύπρος θα παρέμενε ουδέτερη στις συγκρούσεις ανάμεσα στους Βυζαντινούς και τους Άραβες ενώ θα μοιράζονταν τα έσοδα από τους φόρους που θα πλήρωναν οι κάτοικοι του νησιού. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται «*Την Κύπρο οι Άραβες απείλησαν με επιδρομές, αρπαγές, λεηλασίες, αιχμαλωσίες και καταστροφές, ενώ για μεγάλα χρονικά διαστήματα το νησί περνούσε σε ένα είδος συγκυριαρχίας μεταξύ Βυζαντινών και Αράβων, οπότε οι δύο δυνάμεις μοίραζαν μεταξύ τους τους φόρους του νησιού. Οι ίδιοι οι Κύπριοι φαίνεται ότι κατά καιρούς προτιμούσαν αυτή τη λύση και προσπαθούσαν με τη συνεπή εκπλήρωση των φορολογικών τους υποχρεώσεων να αποφεύγουν νέες επιδρομές και αναστατώσεις*».⁶

Η ισορροπία αυτή ανατράπηκε το 691 μ.Χ. ξαφνικά, εξαιτίας μιας κίνησης του αυτοκράτορα Ιουστινιανού Β'. Συγκεκριμένα, ο αυτοκράτορας διέταξε τη μεταφορά του πληθυσμού της Κύπρου στην Κύζικο, αρχαία πόλη της Προποντίδας, ανάμεσα στην Πάνορμο και στην Αρτάκη (Ελλάσποντος). Η πόλη που κτίστηκε εκεί ονομάστηκε προς τιμήν του αυτοκράτορα Νέα Ιουστινιανούπολη. Οι λόγοι της μεταφοράς αυτής του κυπριακού πληθυσμού στην Κύζικο ήταν η χρησιμοποίηση των Κυπρίων σε διάφορες σημαντικές υπηρεσίες στην αυτοκρατορία, όπως στρατιωτικές, ναυτικές, ναυπηγικές αλλά και η μη καταβολή φόρων στους Άραβες με τη μετακίνηση του πληθυσμού. Μετά την επιστροφή των Κυπρίων στο νησί, τον 8^ο αιώνα, διατηρήθηκε και ο τίτλος του Αρχιεπισκόπου «*Αρχιεπίσκοπος Νέας Ιουστινιανής και πάσης Κύπρου*».

Οι διενέξεις, δηλαδή οι συγκρούσεις, ανάμεσα στους Βυζαντινούς και τους Άραβες για την Κύπρο συνεχίστηκαν για αρκετό διάστημα ακόμη, επιφέροντας αναστάτωση στην οικονομική, κοινωνική και πνευματική ζωή του τόπου. Η συνεχής καταστροφή των καλλιεργειών περιόρισε τη γεωργική παραγωγή και μείωσε την εμπορική δραστηριότητα. Η καταστροφή των μεγάλων πόλεων του νησιού και η μείωση του πληθυσμού που προκλήθηκε από τις επιδρομές, προκάλεσε αύξηση της φορολογίας ενώ κυριαρχούσε ο φόβος και η ανασφάλεια ανάμεσα στους κατοίκους. Τέλος, περιορίστηκε σε μεγάλο βαθμό η πνευματική και καλλιτεχνική δημιουργία.

Παρόλα αυτά η βυζαντινή κυριαρχία συνέχισε να υπάρχει στην Κύπρο μέχρι και την οριστική απελευθέρωση του νησιού από τους Άραβες από τον Βυζαντινό Αυτοκράτορα Νικηφόρο Φωκά το 965 μ.Χ. «*Στο δεύτερο χρόνο της βασιλείας του ο Νικηφόρος [Β' Φωκάς] προσάρτησε στην επικράτεια των Ρωμαίων ολόκληρο το νησί της Κύπρου, εκδιώκοντας από εκεί τους Αγαρηνούς [Άραβες] διά του πατρικίου και στρατηγού του Νικήτα Χαλκούτζη*».⁷

Δρ Σταύρος Παναγιώτου
Σύμβουλος - Εκπαιδευτικός

⁶ Νεράντζη-Βαρμάζη Β., *Μεσαιωνική Ιστορία της Κύπρου μέσα από τις βυζαντινές πηγές* (Θεσσαλονίκη, 1995), σελ.60-61.

⁷ Ιωάννης Σκυλίτσης, *Σύνοψις Ιστοριών* (Βερολίνο, 1973), 270.45-48.